

SLATER, David

Geopolitics and the Post-colonial: Rethinking North-South Relations

Oxford: Blackwell Publishing, 2004, 286 p.

ISBN 0-631-21453-4

El geògraf britànic David Slater, que ens presenta el llibre titulat *Geopolitics and the Post-colonial: Rethinking North-South Relations*, s'ha dedicat, des dels anys seixanta, a la recerca vinculada a l'espai, la política i el desenvolupament. Inicialment, se centrà en la relació entre el desenvolupament capitalista i la desigualtat espacial al Perú, i a principis dels anys setanta, a la Universitat de Dar es Salam, de Tanzània, investigà l'estructura espacial del subdesenvolupament en el context de la societat postcolonial. Posteriorment, treballà en temes com ara els nous moviments socials i canvi polític, l'espacialitat del poder d'estat i les vinculacions entre geopolítica i teoria del desenvolupament. Recentment, i des de la universitat anglesa de Loughborough, la seva investigació gira entorn de les relacions entre la geografia política i els lligams internacionals contemporanis, i, més concretament, entre la connexió del poder geopolític i els discursos relacionals entre els desequilibris existents entre el Nord i el Sud. Aquesta línia de recerca —culminada amb la publicació del llibre que a continuació es ressenya— se centra especialment en el rol dels Estats Units en relació amb els territoris del Tercer Món (especialment Llatinoamèrica) i intenta analitzar la dinàmica de continuïtats i discontinuïtats en les formes de representació i intervenció geopolítiques.

La publicació de Blackwell, *Geopolitics and the Post-colonial*, recull, d'una manera molt erudita, tots els interessos de l'autor descrits més amunt. Molt ben estructurat, fins i tot rigorós, però de lectura fàcil, es divideix en quatre blocs diferenciats, d'unes cinquanta pàgines cadascun. La primera part del llibre, centrada en la reflexió teòrica necessària per

emmarcar els conceptes que es treballaran i s'analitzaran al llarg de l'obra, es presenta com una introducció teoricohistòrica al món actual des de la caiguda del mur de Berlín l'any 1989, parant especial atenció a la seva representació i al simbolisme de la dissolució del «segon món», vinculat a la guerra freda. Juntaament amb aquest fet, es contextualitzen les creixents tendències «globalitzadores» d'espai-temps i l'emergència d'unes noves relacions polítiques i econòmiques entre el Primer Món i el Tercer Món. Tot seguit, l'autor segueix amb un aprofundiment i una contextualització del que ell anomena «pensament euroamericanista», centrant-se en una anàlisi de l'estructura del poder, la geopolítica i el fet postcolonial, per acabar introduint-nos en el «pensament crític». Aquest, recull l'obertura del concepte de la diferència i les noves dinàmiques del pensament emergent, la desconstrucció i reconstrucció del concepte de coneixement —que inclou una anàlisi crítica de les relacions existents entre poder i informació—, tot emfatitzant la significació de la presència i absència dels diferents agents territorials al llarg de la història més recent, i, finalment, la introducció de la «reflexivitat» i la geopolítica de la producció de coneixement. Encara en la primera part del llibre, l'autor hi inclou un segon capítol dedicat exclusivament a l'imperialisme, que comença traient-lo de l'encotillament tradicional amb què se'l relaciona i analitzant les arrels del fenomen, tant a nivell teòric com històric. Des d'un punt de vista innovador, ens aporta idees alternatives sobre la temàtica territorial de l'«altre» i el concepte de frontera, exemplificant-ho amb la trajectòria intervencionista del govern

nord-americà des del 1898: la diplomàcia del dòlar en la «missió democràtica».

La segona part del llibre se centra a analitzar la geopolítica occidental —per acabar posant-la en dubte—. Slater ens situa en el punt de trobada de les nocions teòriques de modernització i desenvolupament en relació amb l'estereotipada societat occidental vers les «altres» societats, per introduir-nos la terminologia emprada per les tres típiques vies de desenvolupament, o sia, Primer Món, Segon Món i Tercer Món. Tot seguit, entra a analitzar geopolíticament la difusió del «desenvolupament» —poder d'intervenció— a través del que ell anomena el «diseg expansionista d'esdevenir "modern"», per tant, d'entrar en els paràmetres prooccidentals. A continuació, fa un repàs de les limitacions de la teoria de la modernització posant especial èmfasi a les representacions del Primer Món, als tòpics retrats relacionals d'Occident vers les dinàmiques no occidentals i a l'essencialització del Tercer Món com un bloc homogeni. El capítol 4 traça la trajectòria de l'increment real del neoliberalisme, o sia, el disseny de les propostes de desenvolupament dels anys vuitanta, l'afegit de *neo-* al mot *liberalisme*, les dinàmiques conceptuals d'aquest nou paradigma, l'anàlisi de l'ideari i els seus efectes, i, finalment també, la democràcia basada en el mercat i la intervenció geopolítica.

La tercera part del llibre de Slater supera ja les acotacions més teòriques com a eina de justificació i recull el que ell anomena els «arxipèlags del pensament crític», on les aportacions esdevenen més geogràfiques. Se centra, doncs, a analitzar els nous reptes que sorgeixen de la perifèria, o sia, l'emergència d'un discurs alternatiu que es caracteritza per la denúncia d'un desenvolupament imposat des de l'exterior que significa, al mateix temps, dependència i marginalitat. Inclou, també, la necessitat d'anar més enllà de la tradicional dicoto-

mia moderna i d'incorporar les versions molt cops silenciades de les especificitats històriques no occidentals. El capítol 6 del llibre —que tanca la tercera part de l'obra— tracta els nous espais de la diferència, primer des d'una òptica postmoderna per centrar-se seguidament en l'anàlisi postcolonial. D'aquesta manera, presenta les idees teòriques més aglutinadores del paradigma postmodern, però, al mateix temps, crítica la persistència d'un euroamericanisme en aquesta línia de pensament.

L'última part del llibre ens presenta les cartografies mentals de la geopolítica que ens envolta, sovint titllada de globalitzada (?). Si efectivament és així, ens proposa, en un primer moment, reimaginar la realitat geopolítica en el marc del segle XXI tot recordant-nos la realitat històrica colonial com el territori legítim de l'imperialisme i posant en qüestió les actuals sobirania territorial dels estats i la persistència de les diferències entre el Nord i el Sud com a conseqüència del manteniment del desequilibri de poders que es relaciona directament amb el fet imperial, la globalització i la realitat postcolonial. Després d'aquesta contextualització, s'arriba a l'últim capítol del llibre, el més militant. Aquest, comença apostant per la necessitat d'aprendre dels del «sud» i ens introdueix la trajectòria dels nous moviments socials i la importància de la representació. A continuació, se centra en les noves formes de subjectivitat i la multiplicitat de la resistència. Una vegada ubicats en la temàtica, Slater, des d'un punt de vista menys ideològic, ens presenta com a exemple l'interior (indígenes de la selva Lacandona) i l'exterior (tractat internacional de lliure comerç entre Mèxic i els Estats Units) dels espais de resistència, i ens ho concreta amb el cas dels zapatistes. Des d'aquesta vessant més activista, l'autor ens trasllada de Chiapas a Porto Alegre, per exemplificar-nos la voluntat d'una política més democràtica, així com les característiques

del Fòrum Social Mundial, que, des d'una vessant més geogràfica, es pot analitzar com el sorgiment d'unes noves realitats espacials alternatives de solidaritat, en el seu sentit més ampli.

Finalment, les conclusions de l'autor es poden resumir en la necessitat de despertar del somni candent del concepte imperial, perquè, com molt bé explica, l'essència de la identitat i l'autoritat de la modernització d'Occident es portà a terme en l'esfera del poder colonial i imperial, i la derivant producció de coneixement que caracteritzà el desenvolupament de les disciplines científiques occidentals anaren acompanyades de l'establiment formal de l'imperialisme modern, fet que implica que l'elaboració de coneixements —especialment sobre els nous territoris— es relacioni directament amb la ideologia imperialista i fins i tot com una metodologia establerta per reforçar el domini occidental sobre les perifèries naixents. Juntament amb aquesta combinació de poder i coneixement, es poden relacionar les múltiples formes de representació subordinades a la geopolítica i a la cultura. També cal esmentar que l'assumpció de la supremacia occidental implica el silenci dels «altres» no occidentals, que es combina amb representacions que legitimen la necessitat de penetració i reordenació. En síntesi, Slater dedica una especial atenció a les interseccions entre intervenció i representació centrades bàsicament en les Amèriques (l'anglosaxona vers la llatina). D'aquesta manera, les intervencions geopolítiques examinades dels segles XIX, XX i XXI engloben diferents models de representació i execució. Així, la doctrina neoliberal de desenvolupament es distingeix de la teoria de la modernització en l'absoluta prioritització del sector privat i de la mercantilització econòmica i social, i comparteix, amb la modernització, el privilegi d'una certa experiència occidental, no només pel que fa a trets econòmics,

sinó també governamentals i socials. I tot i que el poder imperial té continuïtat en contingut i formes, l'aportació alternativa que ens presenta Slater es caracteritza perquè el coneixement estigui connectat amb l'emancipació i la solidaritat més que no pas amb l'estreta relació amb la regularització i el control actual. Aquesta reflexió s'acompanya a través d'un ampli ventall ja consolidat de literatura que es focalitza en un sud global —plàsticament americanista—, que traspasa l'escriptura i que també és ben present en els moviments socials com ara el Fòrum Social Mundial, els quals d'alguna manera fan una relectura de la memòria geopolítica i descolonitzen l'imaginari occidental de la reproducció dels canons imperials.

Geopolitics and the Post-colonial és, sens dubte, un llibre teòric, mancat d'il·lustracions i cartografia. Un dels fets més destacables que cal remarcar-ne és l'extensa bibliografia que inclou: més de sis-centes referències en poc més de dues-centes pàgines de text, fet que constata la capacitat de documentació de l'autor, i també de síntesi, com bé es pot constatar en les útils anotacions a peu de pàgina, que ajuden a contextualitzar i, al mateix temps, a aprofundir en alguns temes concrets. Aquest llibre, doncs, es caracteritza perquè és un manual de geopolítica actualitzat que incorpora de forma innovadora les teories postcolonials i l'anàlisi de l'imaginari geopolític de les relacions entre el Nord i el Sud. Amb tot, i per acabar, cal recordar que el que és més important d'aquesta nova aportació de Slater és la voluntat de pensar que el futur geopolític mundial pot ser postimperial; en definitiva, que un altre món és possible. I s'hi podria afegir que, més que possible, és necessari.

Rosa Cerarols

Departament de Geografia
Universitat Autònoma de Barcelona
rosa.cerarols@uab.es